

Motion till riksdagen 2021/22:3981

av **Jakob Olofsgård m.fl. (L)**

Liberal politik för naturvård och biologisk mångfald

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att tillhandahålla riktade informationsinsatser gällande allemansrätten, smitta från matavfall och inrapportering av självdöda djur och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att vidta åtgärder för att bevara våra ekosystem och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att införa skyddande åtgärder för hotade växter och bevara våra fem stammar av rovdjur och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om sammanhängande skyddade områden och tillkännager detta för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att vidta åtgärder mot invasiva främmande arter och även mot att nya invasiva arter etablerar sig, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att EU:s jordbruksforskningsmedel ska kunna användas för att utveckla träffsäkra och biologiskt nedbrytbara bekämpningsmedel och tillkännager detta för regeringen.
7. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att begränsa användningen av växtskyddsmedel där det är möjligt och tillkännager detta för regeringen.
8. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om insatser för att stärka den biologiska mångfalden utan att produktiviteten i jordbruket försämras och tillkännager detta för regeringen.
9. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om vikten av öppna landskap och av habitat för pollinerande insekter och tillkännager detta för regeringen.
10. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att mark bör brukas på sätt som bidrar till en positiv status för fler arter och tillkännager detta för regeringen.

11. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att skydda skogens ekosystemtjänster genom inrättandet av naturreservat och skyddande av tätortsnära skogar och tillkännager detta för regeringen.
12. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att återskapa habitat i vattendrag och att återskapa vattendragens meandrande form för ökad biologisk mångfald och tillkännager detta för regeringen.
13. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om behovet av kantzoner intill vattendrag och tillkännager detta för regeringen.
14. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att undantagen från vattenförvaltningslagstiftningen även fortsatt ska användas restriktivt och tillkännager detta för regeringen.
15. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om medborgarnas rätt till miljöinformation, att delta i beslutsprocesser och tillgång till rättslig prövning då miljö- och naturresurser hotas och tillkännager detta för regeringen.
16. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att skynda på arbetet med att restaurera och nyanlägga våtmarker och tillkännager detta för regeringen.
17. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att återskapa och upprätta vattenvägar till våtmarker och tillkännager detta för regeringen.
18. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att anpassa strandskyddsreglerna så att utvecklingen av våtmarker inte hindras och tillkännager detta för regeringen.
19. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att tydliggöra ansvaret för tillsyn av jakt gällande våtmarker och tillkännager detta för regeringen.
20. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om stödsystem för anläggande av våtmarker i tätbebyggda områden och tillkännager detta för regeringen.
21. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över hinder för vasskörd och tillkännager detta för regeringen.
22. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att bevara strandängar genom att låta djur beta strandnära och tillkännager detta för regeringen.

Motivering

Den liberala politiken utgår från tanken om förvaltarskap som innebär ett ansvarsfullt nyttjande av naturens resurser och att vi inte har moralisk rätt att lämna över en värld till våra barn som är fattigare än den vi ärvde av våra föräldrar.

För att bevara och utveckla mångfalden av olika naturtyper och arter behövs ökade insatser och fler skyddade sammanhängande områden både på land och i vatten. Fjäll-, skogs- och kustområden samt sjöar och vattendrag med höga naturvärden ska värnas. Den mest värdefulla naturen måste skyddas och där spelar naturreservat och nationalparker en viktig roll. Dialogen med markägare och lokalbefolkning både vad gäller naturvård och viltförvaltning är viktig.

Möjligheten till olika typer av friluftsliv, allt från vandring till bär- och svampplockning fungerar för att allemansrätten existerar. Den är viktig att värna.

Den biologiska mångfalden är hotad. Antalet hotade rödlistade arter ökar fortfarande i Sverige och har nu över 4 700. Trycket från jord- och skogsbruket ger den största

påverkan på den biologiska mångfalden, men andra faktorer som bottentrålning, exploatering av mark för bebyggelse, sjukdomar, vattenreglering, invasiva arter och ett förändrat klimat påverkar också. Klimatförändringar påverkar den biologiska mångfalden genom torka, värme och intensiva regn men också genom att årstiderna förskjuts.

Kemiska ämnen påverkar både djur och natur. Trots den dystra bilden av alla faktorer som påverkar negativt kan många åtgärder vidtas för att värna naturen och biologisk mångfald.

Allemansrätten – inte störa, inte förstöra

Allemansrätten är viktig att värna. Möjligheten att utan avgifter kunna röra sig i skog och mark tillhör det mest centrala i den svenska synen på människans relation till naturen. Det är viktigt att ta hänsyn till natur och djurliv och att visa hänsyn mot markägare och mot andra som är ute. Allemansrätten innebär en frihet, men också ett ansvar att bete sig på ett sätt som minimerar slitaget och att inte lämna några spår efter sig.

Att skräp i form av plast, papper och metall inte lämnas i naturen är en självklarhet för de flesta. Mindre känt är kanske de problem kvarlämnade matrester kan orsaka. Det finns en del som tyder på att den afrikanska svinpesten som sprids i vissa europeiska länder delvis kan vara orsakad av matrester som vildsvinen hittat i naturen. Informationsspridningen behöver förbättras kring vikten av att ta med sig skräp och även matrester hem.

Allmänheten behöver också känna till hur man rapporterar in fynd av självdöda djur. Det krävs riktade informationsinsatser från myndigheter gentemot grupper som vistas i och nära naturen för att förebygga smitta bland vilda djur. Detta bör ges regeringen tillkänna.

Skydda och bevara naturen och den biologiska mångfalden

Naturen och den biologiska mångfalden måste skyddas och bevaras. Det är viktigt för allt levande på jorden och för kommande generationer. Vi har ett ansvar att förvalta miljö och natur så att vi lämnar välmående ekosystem och en värld i ekologisk balans till kommande generationer. Vi är också beroende av de ekosystemtjänster som välmående ekosystem levererar. De är en förutsättning för mycket av det vi tar för givet. Ekonomin vilar till stor del på ekosystemtjänsterna. Vilka ekosystemtjänster som kommer att vara viktiga i framtiden är inte självklart. Vi bör skydda mångfalden också för att även i framtiden kunna leva goda liv.

Den mest värdefulla naturen måste skyddas, till exempel genom naturreservat och nationalparker.

Det behövs också ett skydd av mellanliggande områden som inte har lika höga naturvärden för att skapa sammanhängande¹ områden. Behovet av sammanhängande habitat med stor geografisk utsträckning, inom vilka arter kan röra sig och sprida sig har ökat, och kommer att öka än mer i takt med att klimatförändringarnas konsekvenser blir mer kännbara.

¹ Områdena behöver inte alltid vara helt sammanhängande. Det viktiga är att arterna har en möjlighet att röra sig mellan områdena. Vad detta innebär är olika för olika arter.

Allt fler arter hotas av utrotning. Utrotningshotade djur och växter måste skyddas genom fridlysning eller restaureringsinsatser. Artdatabankens arbete bör här lyftas fram särskilt. Liberalerna ser det som prioriterat och det behöver uppmärksammas mer.

Sverige ska ha livskraftiga stammar av alla de fem stora rovdjuren: björn, järv, lo, varg och kungsörn. Hur stora stammarna behöver vara för att vara livskraftiga är en fråga för vetenskapen. I takt med att kunskapen växer kommer dessa bedömningar att ändras.

För att bevara den biologiska mångfalden behövs också satsningar på att bekämpa så kallade invasiva främmande arter. Det handlar till exempel om lupiner, jättebjörnloka, mårdhund, amerikansk hummer och signalkräfta. Många arter som kan orsaka stor skada i ekosystemen får lättare att etablera sig när klimatet förändras. Detta bör ges regeringen tillkänna.

Jordbrukslandskapet är en viktig livsmiljö för många växter och djur. Uppskattningsvis hälften av de arter som förekommer i Europa är beroende av livsmiljöer i jordbrukslandskapet. Framförallt ängs- och betesmarker samt jordbrukslandskapets kantzoner har stora värden men det har även åkermarken i sig. Blommande grödor utgör föda för insekter och dessa insekter bidrar med viktig pollinering. Pollineringen från vilda bin, humlor och fjärilar är helt nödvändig för en tredjedel av världens livsmedelsproduktion. Många insekter motverkar även skador när de livnär sig på ogräs och skadegörande insekter.

Jordbrukslandskapets betydelse för den biologiska mångfalden och förekomsten av pollinerande insekter bör vara en viktig parameter i hur jordbrukspolitik utvecklas. Det behövs åtgärder som gynnar pollinerande insekter och hot mot dem behöver röjas undan. Det behövs miljöer i jordbrukslandskapet där insekterna kan hitta föda under den tid åkrarnas grödor inte blommar. Kantzoner är ett effektivt sätt att åstadkomma detta. Utvecklingen av bekämpningsmedel behöver fortsätta. Idealt träffar bekämpningsmedel just de skadedjur de är tänkta att motverka utan att påverka andra arter. De bekämpningsmedel som används bör snabbt brytas ned till ofarliga ämnen. Det är ett problem att EU:s jordbruksforskning ska vara förenlig med det ekologiska jordbrukets principer och därmed inte medger att medel satsas på att ta fram bättre bekämpningsmedel.

Samtidigt behöver användningen av bekämpningsmedel förbättras i fråga om var och hur mycket de används så att de åstadkommer det de ska utan att orsaka skador. Det har stor betydelse hur bekämpningsmedlen används. Här finns ett utrymme för förbättring på många håll inom EU.

Den ekologiska jordbruksmarken visar generellt upp en rikare ekologisk mångfald än det konventionella.

Forskningen pekar på att artrikedomen av främst fåglar, insekter och växter är runt trettio procent högre i ekologiskt brukade jordbruksfält, jämfört med konventionellt brukade fält där kemiska växtskyddsmedel används. Omställning till ekologisk odling innebär dock många förändringar av brukningsmetoder, utöver växtskyddsmedelsanvändning. Det gör det svårt att göra en entydig tolkning av sådana här resultat. Det kan dock inte uteslutas att avsaknad av växtskyddsmedel kan antas vara en bidragande orsak till en generellt högre biologisk mångfald på områden som är ekologiskt brukade.

Baksidan är att avkastningen från ekologiskt jordbruk betydligt sämre. Avsaknaden av effektiva bekämpningsmedel och konstgödning reducerar skördarna dramatiskt. Det innebär att större arealer behöver odlas upp än vad som annars hade varit nödvändigt. Jordbruket globalt utövar redan ett enormt tryck mot ekosystemen. Den brukade arealen i världen skulle behöva minska snarare än öka. De positiva lokala effekterna av det

ekologiska jordbruket för den biologiska mångfalden till trots går det inte att dra slutsatsen att det är bättre för den biologiska mångfalden än konventionellt jordbruk. Konsekvenserna på biologisk mångfald av konventionell odling kontra ekologisk odling behöver fortsätta undersökas. Målet är att hitta metoder att bruka jorden som skötar den biologiska mångfalden utan att minska effektiviteten i jordbruket. Detta bör ges regeringen tillkänna.

Insatser för biologisk mångfald bör beaktas i den gemensamma jordbrukspolitiken inom EU. Det behövs framför allt insatser för att stärka den biologiska mångfalden utan att produktiviteten i jordbruket försämras mer än högst marginellt. Detta bör ges regeringen tillkänna.

Liberalerna anser att EU:s jordbruksstöd ska riktas om så att det kopplas till miljö- och klimatinsatser som rör jordbruket. Stödet bör förändras med målet att inget generellt produktionsstöd ska utgå och det inte heller ska förekomma några subventioner.

Pollinerande bin

Matbrist är ett stort problem för bin. I takt med att jordbruket förändrats täcks i dag stora områden av åkrar eller skogsplanteringar medans ängar med en stor mångfald av blommande växter saknas. När betesmarkerna blivit färre växer de öppna landskapen igen. De grödor som blommar gör det bara under en kort period. Den utbredda bidöden har länge oroat aktörer i många länder då den hotar både den biologiska mångfalden och livsmedelsproduktionen i många länder. Orsaker till bidöd kan vara både sjukdomar och gifter.

Honungsbin bidrar med ekosystemtjänster som är avgörande för livsmedelsproduktionen. Samtidigt finns det för lite pollinerande insekter i slättbygden för att pollineringen grödorna ska bli optimal. Biodlarna är därmed viktiga och bidrar till målen i livsmedelsstrategin. Det är viktigt att värna pollinerande insekter. Orsaker till bidöd måste förebyggas. De strategier för användning och begränsning av växtskyddsmedel som finns behöver omfatta åtgärder för att förebygga negativ påverkan på pollinerande insekter. Det gäller både i Sverige men även inom ramen för EU-samarbetet.

Dagens vilda bin har svårt att hitta någonstans att bo. När marker växer igen på grund av att de inte tas om hand genom bete eller slåtter försvinner blommor och vegetation som marklevande vilda bin använder för att livnära sig på. Gräsmattor och hårdgjorda ytor anläggs i den byggda miljön. Kommande jordbruksprogram bör beakta vikten av öppna landskap och av habitat för pollinerande insekter. Åtgärder behövs även i tätortsnära sammanhang. Detta bör ges regeringen tillkänna.

Rödlistade arter

Rödlistan tas fram av Artdatabanken vid Sveriges lantbruksuniversitet. ”Rödlistade arter i Sverige 2020” som sammanställts av Artdatabanken är en sammanställning av arternas status i Sverige. Sammanställningen redovisar arter som har en osäker framtid och kan ses som en barometer för arternas tillstånd. Den kan vara till hjälp för prioriteringar av naturvårdssatsningar och bidrar med kunskap om biologisk mångfald.

Det kan finnas många skäl till att populationer minskar. De två faktorer som påverkar flest arter i Rödlistan 2020 är avverkning och igenväxning. Avverkning har stor negativ påverkan på ungefär 1 400 arter. Vissa arter har svårt att överleva hyggesfasen.

Livsmiljöer hinner inte byggas upp innan skogen åter avverkas. Igenväxning har stor negativ inverkan på drygt 1 400 arter. Förtätning och igenväxning finns i olika landskapstyper. Andra viktiga faktorer är bottenstrålning, exploatering på grund av bebyggelse, invasiva arter och klimatförändringar.

Drygt hälften av alla rödlistade arter förekommer i skogen, andelen i jordbrukslandskapet är nästan lika stor. För 43 % av de rödlistade arterna är skogen en viktig hemvist, medan jordbrukslandskapet är viktigt för 34 % av arterna. Jordbruket idag är mer intensivt och storskaligt än förr. Små och medelstora jordbruksföretag läggs ner eller blir större enheter. Detta har också lett till förändrad skötsel av marker. Slåtter eller bete har tidigare gynnat värdefulla småbiotoper. Men i det moderna jordbrukslandskapet växer ängs- och betesmarker igen eller planteras med skog. Gödsling, näringsläckage och kemiska bekämpningsmedel ger effekter på mark och vattenmiljöer. Åtgärder är viktiga för att värna öppna landskap och ängs- och betesmarker. De stödsystem och regelverk som rör brukande av jord och skog, och finns inom jordbrukssektorn, bör bidra till att habitat för pollinerande insekter och rödlistade arter får ett ökat fokus. Den biologiska mångfalden kan värnas genom att marken används och brukas på sätt som inte utarmar arter utan som istället bidrar till en positiv status för fler arter. Detta bör ges regeringen tillkänna.

Skydda skogens ekosystemtjänster

Skogen behövs för att rena luften som vi andas och för att upprätthålla balansen i atmosfären och på så sätt motverka klimatförändringar. Skogen spelar en viktig roll för klimatarbetet. Skogen spelar en viktig roll för svensk ekonomi och är avgörande för den biologiska mångfalden. Skogen rymmer tiotusentals arter av djur och växter. Hälften av de i Sverige utrotningshotade arterna är knutna till skogen. Skogen är också en viktig del av många svenskers privatekonomi. Många skogsbruk drivs småskaligt och långsiktigt hållbart. Skogen är intressant som källa till råvaror som behövs i en ekonomi utan fossila bränslen.

Skogspolitiken är därför viktig och central i arbetet för att hejda förlusten av biologisk mångfald och livsviktiga ekosystem. Det innebär att arbetet med att skydda värdefull skog måste fortsätta liksom arbetet med att använda skogen som kolsänka. Både staten och skogsnäringen har ett stort ansvar att skydda skogens ekosystem, bevara den biologiska mångfalden och slå vakt om naturvård och miljöhänsyn. Både effekter på klimat och miljö behöver stå i fokus vad gäller åtgärder inom skogsbruket. Frågor om markanvändning, återvätning samt alternativa bruknings- och avverkningsmetoder måste omfatta konsekvensanalyser för klimatarbetet.

Liberalerna framhåller vikten av att möjliggöra även variation av skogsbruksmetod, från kalhyggesbruk till kontinuitetsskogsbruk. Ett exempel är den 2 000 hektar stora buffertzonen runt Tivedens nationalpark där Sveaskog övergått från konventionellt kalhyggesbruk till en lokalanpassad form av kontinuitetsskogsbruk.

Den svenska skogspolitiken vilar på två jämställda mål, produktionsmålet och miljömålet. Miljöhänsynen inom skogsbruket måste öka genom att t.ex. avverkningsmetoder, återplantering och återvätning anpassas. Ekologiskt värdefull skog bör skyddas och bevaras. Skogens potential som källa till förnybara material, kemiska produkter, textilier och energiproduktion bör även tillvaratas. Den mest värdefulla skogen och dess nyckelbiotoper kan skyddas genom naturreservat och nationalparker. De kvarvarande naturskogarna, eller gammelskogarna, bör värnas. Befintliga modeller för att skydda

värdefull natur bör kunna användas i större utsträckning. Till exempel kan statligt ägd skog även fortsättningsvis kunna användas som inbyte för privatägd skyddsvärd skog.

Inrättandet av naturreservat skapar möjligheter att värna skogens ekosystemtjänster. Skyddade tätortsnära skogar kan fylla en mycket viktig funktion. Naturreservat kan även mildra konsekvenserna av klimatförändringar. Markanvändning är en kommunal angelägenhet vad gäller planering. Kommuner som inrättar reservat gör det oftast utifrån att värna livsmiljön. Det behöver inte bara handla om att gynna ekosystemen och mångfalden. Ofta handlar det också om människors närmiljö och trivsel. Markanvändningens betydelse för biologisk mångfald bör även omfatta tätortsnära natur. Detta bör ges regeringen tillkänna.

Vattenmiljöernas roll för biologisk mångfald

Insatser i vattendrag är viktiga för att värna det marina livet och för att skapa goda habitat för fisk. Vattendrag kan utgöra hem och föda för många organismer som fisken äter genom att dessa har lämpligt växtmaterial. Död ved, grenar och löv hamnar vanligtvis helt naturligt i vattendrag, men vid avverkningar eller rensningar av vattendrag kan tillförseln försvinna och den biologiska mångfalden minskar. Genom att omsorgsfullt tillföra död ved kan man ofta öka ett vattens produktion. Många vattendrag har förlorat sin naturliga omändring när de har rätats ut exempelvis i jordbrukslandskapet. Det ger dåliga miljöer för fisk då de varken erbjuder skydd eller ståndplatser. Genom att återplantera växtlighet i strandzonen kan man ge vattendrag skugga som påverkar vattentemperaturen och ger skydd och bidrar till insekter. Vattendrag ska också skyddas med en kantzon som inte avverkas eller odlas. Stenar i vattendrag kan variera djup och strömmar och återskapa habitat för fler organismer. Genom att sätta tillbaka borttagna block och stenar kan vattendragets meandrande form återskapas. Det är angeläget att inte reservatsföreskrifter hämmar möjligheten till åtgärder i vattenmiljöer i ett reservat. Detta bör ges regeringen tillkänna.

För att Sverige ska nå ramdirektivet för vattens mål om god status i svenska vatten och med det miljö kvalitetsmålet Levande sjöar och vattendrag måste åtgärdstakten öka och måluppfyllelsen bli bättre. Målet enligt vattenförvaltningsförordningen är att Sveriges sjöar, vattendrag och grundvatten ska nå god ekologisk, kemisk och kvantitativ status. Under vissa förutsättningar kan undantag ges från att nå god status för vattenförekomster, antingen genom att tidsfristen förlängs eller att vattenmyndigheten beslutar om mindre stränga krav. Vattenmyndigheterna har även möjlighet att förklara en vattenförekomst som kraftigt modifierat vatten om den har förändrats på ett mycket omfattande och permanent sätt. Undantag från målet att nå god status i en vattenförekomst ska motiveras av att miljömässiga eller andra samhällsnyttiga behov påverkar vatten negativt samtidigt som samhällsnyttan inte kan uppnås på något annat sätt.

Både då åtgärder jordbruket och vattenkraften behöver genomföra för att förbättra den ekologiska statusen i vattenförekomsterna kostar pengar. För jordbrukets del finns statliga medel som täcker åtgärderna till största delen. Vattenkraftens åtgärder finansieras till mycket stor del genom Vattenkraftens miljöfond.

Åtgärderna ska utformas så att produktionsförlusterna i vattenkraften hålls nere. Men produktionen så väl som flexibiliteten i hur kraftverken kan köras kommer att minska något. Liberalernas energipolitik medger att kärnkraftens produktion ökas för att kompensera för förlust av produktion och flexibilitet i vattenkraften.

Vi liberaler ser med oro på utvecklingen mot att myndigheterna i högre grad ska använda sig av undantag när åtgärderna beslutas. Den utvecklingen kommer att leda till att ambitionsnivån inom vattenmiljöarbetet i Sverige sänks. Behovet är stort av att vidta konkreta åtgärder för att återställa skadade och påverkade vattenmiljöer och rädda hotade arter.

Undantagen från vattenförvaltningslagstiftningen bör även fortsatt användas restriktivt. Detta bör tillkännages regeringen.

Århuskonventionen

Medborgarnas rätt till miljöinformation, delaktighet i beslutsprocesser och tillgång till rättslig prövning är centrala delar i Århuskonventionen som är en FN-konvention. EU har ratificerat konventionen men dock inte det som berör tillgången till rättslig prövning. Det innebär att EU inte lever upp till de krav som ställs på medlemsländer om till exempel rättsmedel. Det är viktigt att medborgare kan delta i beslutsprocesser och få en rättslig prövning om miljö- och naturresurser hotas. Sverige bör arbeta för att krav om rättslig prövning tillgodoses i EU-direktiv. Detta bör tillkännages till regeringen.

Våtmarker och bevattningsdammar

En stor andel av Sveriges ursprungliga våtmarker har försvunnit till följd av utdikning och odling. I södra Sverige är i princip all tidigare våtmark utdikad. Ur klimatsynpunkt är detta en stor förlust då våtmarkerna har en viktig roll i att minska övergödningen och binda in kol och på så sätt minska utsläppen av växthusgaser. Många växter och djur är beroende av våtmarker. Många av Sveriges rödlistade arter förekommer i våtmarker.

Enligt Naturvårdsverket finns det en rad orsaker till att utbredningen av våtmarker fortfarande minskar. Växtnäring som frigörs vid skogsbruksåtgärder kan leda till att våtmarker växer igen. Våtmarker som är beroende av att slås och betas har vuxit igen när aktiviteter upphört. Drygt hälften av Sveriges totala våtmarksförlust berör utdikningar i skogsbruket. Ytterligare en stor andel beror på omvandling av våtmarker till jordbruksmark. En del av våtmarkerna har försvunnit på grund av torvbrytning men de lokala variationerna är stora. Torvtäkter är vanliga i Jönköpings och Västra Götalands län, medan de på andra håll inte förekommer. I Europa är utdikning till förmån för jord- och skogsbruk en vanlig orsak till att våtmarker försvunnit. Mer än hälften av Europas våtmarker beräknas ha dålig bevarandestatus. Ett relativt nytt hot mot våtmarkerna är klimatförändringarna.

Odlings- och skogslandskapet är idag starkt påverkat av utdikningar. Utan våtmarker har landskapet en dålig motståndskraft mot för svår torka. Våtmarkernas och vattendragens förmåga att fördröja vatten i landskapet fyller en viktig funktion under torka. Regn och annat vatten tar sig långsammare till havet och vattenmängderna blir bättre fördelade. Genom att möjliggöra för vatten att stanna kvar längre i landskapet kan mer vatten bidra till ökat grundvatten. Att kunna restaurera eller anlägga våtmarker på sin egen fastighet är ett sätt att öka tillgången på vatten i landskapet. Våtmarken kan påverka lokalklimatet så att det inte blir lika varmt, vilket kan minska antalet dagar med torka. Stora våtmarker kan fungera som brandgata. Restaurering av dikad torvmark bidrar rätt utförd till att avgången av klimatgaser från marken minskar. Den minskar också risken för bränder och spridningen vid en brand. Torr torv som brinner är

svårsläckt, vilket innebär att det finns länder som restaurerar torvmarker till våtmark i närheten av storstäder för att förhindra att torven börjar brinna med rökutveckling och hälsoproblem för befolkningen som följd.

Sammanfattningsvis finns det varierande och mångfacetterade skäl att återställa våtmarker. Det handlar om att skapa vattenreserver, hantera dagvatten och kraftiga regn, skapa förebyggande åtgärder mot bränder och gynna det lokala klimatet vid höga temperaturer. Men också om att hindra avgången av klimatgaser och om att stoppa övergödningen av haven. Arbetet med att återställa våtmarker behöver skyndas på. Markägare ska ha rätt till ersättning för skogs- och åkermark som på detta sätt görs obrukbar. All återvätning ska vara frivillig för markägarna. Det behövs informationsinsatser till markägare för att öka intresset. Detta bör ges regeringen tillkänna.

Konsekvenserna av klimatförändringarna – såsom torka, stormar och stora regnmängder – ser ut att öka än mer i framtiden och beredskapen för att förebygga konsekvenserna behöver öka. Våtmarker och vattendammar fyller här flera olika funktioner. Bevattningsdammar tillför landskapet vattenmagasin. Dessa kan mildra effekter av torka i marker, skog och odlingslandskapet. Dammar tillför bevattningsmöjligheter och djurhållningen kräver tillgång till vatten. Dammar och våtmarker kan även bidra till att begränsa bränders utbredning. Att återställa tidigare utdikade eller igenväxta våtmarker ger stora positiva effekter både för klimatet och miljön. Att återskapa tillträde till våtmarker och upprätta vattenvägar vore även positivt för fiskarter.

Våtmarker och bevattningsdammar bör även kunna anläggas i kombination. En våtmark kan exempelvis även fungera som bevattningsdamm, vilket långsiktigt minskar näringsläckaget till vattendrag. Vid svår torka minskar grödans förmåga att ta upp vatten och därför kan en kontinuerlig begränsad bevattning förebygga långsiktigt näringsläckage från odlingslandskap och marker genom att grödans förmåga att ta upp näringsämnen bevaras. Regelverket för anläggning av våtmark måste ses över så att utvecklingen av kombinationsdammar inte hindras. Möjligheten att ta ut vatten från en våtmark måste under vissa omständigheter, såsom vid vattenbrist och torka, tillåtas. Våtmarken kan placeras och utformas så att den kan utjämna höga vattenflöden och magasinera vatten till senare torrperioder. Det bör utformas tydliga regelverk kring möjligheten att använda våtmarken till bevattning vid torka. Detta bör ges regeringen tillkänna.

Upprätta vattenvägar till våtmarker

Att återställa tidigare utdikade eller igenväxta våtmarker ger stora positiva effekter både för klimatet och miljön. Att återskapa tillträde till våtmarker och upprätta vattenvägar vore positivt för många fiskarter inte minst för att våtmarkerna ger en jämnare tillgång på vatten nedströms. Våtmarker gynnar många fågelarter och groddjur och motverkar övergödning genom att fånga näringsläckage av kväve och fosfor. Vikar växer igen på grund av övergödning, vilket påverkar marint liv negativt genom sämre vattenflöden och syresättning. Att återskapa våtmarker, skapa tillträde till våtmarker och upprätta vattenvägar till dessa kan bidra till ökad biologisk mångfald. Detta bör ges regeringen tillkänna.

Strandskydd hinder mot våtmark och bevattningsdammar

Strandskyddsreglerna behöver anpassas så att anläggning av våtmark inte hindras. Om anläggande av våtmark resulterar i att strandskyddsreglerna aktiveras, och strandskyddsdispens krävs för verksamhet i våtmarkens närhet, kommer detta sannolikt påverka intresset negativt för att nyanlägga våtmarker. En våtmark kan påverka användningen av omkringliggande mark negativt. Detsamma bör uppmärksammas gällande bevattningsdammar. Strandskyddsreglerna bör anpassas så att dessa inte påverkar utvecklingen av våtmarker och dammar negativt.

Våtmark och jakt

Definitionen av våtmark är även viktig sett till regelverket för jakt och ammunition. Idag har markägaren jakträtt, vilket innebär att det bör vara tydligt hur jakträtten påverkas av våtmarker. Det bör även tydliggöras när restriktioner gällande val av ammunition inträder. Idag är det förbjudet att jaga med blyammunition i våtmark. Om jakt påverkas negativt vid nyanläggning av våtmarker bör restriktioner framgå tydligt och definition av våtmark bör vara tydligt definierad när det gäller begränsningar för jakträtten och ammunition. Tillsyn av jakt i hav och vissa vattendrag åligger Kustbevakningen. Det bör tydliggöras hur ansvaret för tillsyn åligger gällande våtmarker och specifikt nyanläggning av våtmark. Detta bör ges regeringen tillkänna.

Anläggning av våtmarker

Att återställa tidigare utdikade eller igenväxta våtmarker ger stora positiva effekter både för klimatet och miljön. Att återskapa tillträde till våtmarker och upprätta vattenvägar vore positivt för många fiskarter inte minst för att våtmarkerna ger en jämnare tillgång på vatten nedströms. Våtmarker gynnar många fågelarter och groddjur och motverkar övergödning genom att fånga näringsläckage av kväve och fosfor. Vikar växer igen på grund av övergödning, vilket påverkar fisk negativt genom sämre vattenflöden och syresättning. Effekterna av att vidta åtgärder är viktigt att belysa och hur skörd av vass kan bidra till bättre livsmiljö för fisk. Gäddan leker på översvämmade strandängar. Genom att skörda vass och låta djur beta kan man hindra att de växer igen. Det krävs många åtgärder för att skapa goda livsmiljöer för fisk och lekområden. Detta bör ges regeringen tillkänna.

Nyanlagda och restaurerade våtmarker bör utformas på ett sätt som bidrar till att öka upptaget av växtnäring – kväve och fosfor. Våtmark kan placeras så att den kan bidra till att minska näringsbelastningen till vattendrag som är klassificerad som påverkad av övergödning. Anläggningen bör också utformas så att den leder till minskning av utsläpp av växthusgaser. En ökande avgång av metan behöver med marginal kompenseras av en minskande avgång av koldioxid och en ökad inlagring av kol i marken.

När en våtmark anläggs i eller nära tätbebyggda områden kan den även bidra till rekreationsmöjligheter och friluftsliv för allmänheten. Insatser för att ge allmänheten tillgång till våtmarken blir då viktiga. Tillgängligheten ska också vara anpassad för besökare med funktionsvariation. Klimatförändringarna för med sig utmaningar för tätbebyggda städer med stora arealer hårdgjord yta. Belastningen på avlopps- och dagvattensystem vid kraftiga regn kan bli betydande. Våtmarker och dammar kan skapa lösningar för hantering av dagvatten. Belastningen på det befintliga nätet kan på så sätt minskas och risken för utsläpp av föroreningar i hav, sjöar och vattendrag kan minskas.

Stödsystem för anläggande av våtmarker bör omfatta även åtgärder i tätbebyggda områden. Detta bör ges regeringen tillkänna.

Skörd av vass är en miljöåtgärd

När vass breder ut sig i våra hav, sjöar och vattendrag påverkas vattenmiljön ofta negativt. Vassen kan ge försämrade vattencirkulation, dy, brist på syre och negativ påverkan på fisk. Övergödning och minskat bete vid stränder skapar möjlighet för vassen att breda ut sig. Genom att skörda vass på sommarhalvåret, men även på vintern, kan betydande mängder fosfor och kväve avlägsnas från vattnet. Vattenmiljön för fiskar som gädda och andra vattenlevande djur förbättras inte minst för lekande fisk. Vid skörd av vass måste dock hänsyn tas till fåglar som häckar i vassen. Skördad vass behöver tas tillvara för att näringen som finns i vassen inte ska läcka tillbaka i vattendraget. Enligt historiska beräkningar från Ålands landskapsregering kan skörd av vass avlägsna 9 kg fosfor och 100 kg kväve per hektar. Det motsvarar orenat avloppsvatten från 10 personer vad gäller fosfor och ca 20 personer vad gäller kväve. Om vassen skördas på vintern minskar siffrorna med tio till tjugo procent. Det behövs insatser för att öka kunskapen kring potentialen för vassskörd. För att ta tillvara denna miljöförbättrande åtgärd bör de hinder som finns för vassskörd ses över, berörda myndigheter bör ges i uppdrag att bidra till att vassskörden ökar. Det kan bland annat ske genom att informera om hur skörd av vass ska genomföras för att bli en effektiv miljöåtgärd som minskar och motverkar övergödning. Detta bör ges regeringen till känna.

Strandängar

Förekomsten av strandängar vid Östersjön varierar längs kusten. Naturtypen har minskat under 1900-talet på grund av igenväxning, inte minst för att marken inte längre slås eller betas. Vegetationen påverkas även av naturliga faktorer som till exempel landhöjning och växlingar i vattenstånd. En förutsättning för en gynnsam bevarandestatus är att naturtypen inte gödslas förutom från betesdjur och att kalkning, dikning eller insådd av främmande arter inte sker. Det kan i vissa fall vara nödvändigt att föra bort tång från strandängarna för att undvika att växtligheten kvävs och att marken gödslas för mycket. Strandängar bör även vanligtvis vara fria från buskar och träd.

Idag finns olika uppfattningar om huruvida djur borde beta strandnära. Bete på strandängar kan innebära positiva effekter inte minst för att motverka att ängarna växer igen. Betande djur bidrar till att hålla landskapen öppna. Strandängar bör få betas av hästar, kor och andra djur oavsett ägarens huvudsakliga försörjning. Åtgärder för att minska övergödningen, som kan påverka strandängar negativt, bör ske genom att minimera läckage av näringsämnen (fosfor och kväve). Bevarandet av strandängar bör även beaktas i utvecklingen av insatser genom landsbygdsprogrammet. Andra viktiga aktörer kan även bidra såsom "Greppa näringen" och respektive vattenförvaltning. Detta bör ges regeringen tillkänna.

Maria Nilsson (L)

Gulan Avcı (L)

Mats Persson (L)

Lina Nordquist (L)

Christer Nylander (L)

Allan Widman (L)